

Экономика

Политика

Махуэку

Кавказ
ИщхээрэЖылагъуэ
Iуэху

● Ленинград блокадэр зэрпыщхьахыжрэ итхэс 80 шрикъум ирихьэллэу

«Шышылэ уафэгъуагъуэ»

Хэку зауэшхуэм и зманым нэмыцэ фашистхэм я удныр нэхъ хэлъэу зытешлаэхэм ящыщ зы мыхэнэкIэ ди кээралым шьетIуанэ Лининград квалэр. Бий хьэщхьэрIуэм ар къыхуэщтакъым, хьурейуэ кыуыхьыри, абы щыпсэухэр цыхуэм и фэм дэмыхуэн бэлыхым хигъэсташ палъэ кыхькIэ: я гъащIэр зыхъ топышхэр зэпымыуэ кызэрытхьалъэм кыхьхьэжат я шхын зэрамыIэри, гъэсынылхьэхэр кызэрэмнэцIэри, нэгъуэщI гугъуехъ куэди. Кьалэр лэн хуейуэ игъэуэат бийм.

«ЛЕНИНГРАД кыпыушцIауэ, зыкъатыху абы щыпсэухэр Iыгъын хуейщ», - ещанэ рейхым и генерал-фельдмаршал Кейтель Вильгельм 1941 гъэм бадзэуэгъуэм и 27-м (фашистхэр кызыртытхуэрэ зы мазэ фIэкIа дэмыкIауэ) апхуэдэ кьалэн яхуегъэуэат «Ищхээрэ» дзэ гугым хэтхэм. ГъэцIэгъуэнцI, ауэ ар къауыкIа иужь нэмыцхэр елIэлIафакъым абы дыхънэным. Я удныри нэхъыкхьуэ зыхуэгъэзэр Iэщэ кышцIэзыгъэкI заводхэртэкъым (ахэр мыуыIуэ лэжъах зауэр иухуы), атIэ цIыху кызырэгъуэзIэщ: трамвай къэуыIэлIэхэрт, уIэгъэхэрт, Понерхэм я унэкхэрт, театрхэрт, музейхэрт, университетхэрт, псэуплэ унэкхэрт. Къыпхуэмылтытэн хуэдиз хэкIэкIхуэцIагъэнтI Гитлер и мурадт и гур кызыхуэплэ кьалэм и псэр хихыну.

АрхьэкIэ абы щыпсэухэр езым зэригугам нэхьэр нэхъ бэшхэр кышцIэкIащ. Абыхэм я фIэц хурт, сыхт хуэдэ лей я фэм кыдэмыхуами, я дыгъэр кызыртыцI-кIыжынур. ИкIи кьэпцIакъым: 1943 гъэм шышылэм и 18-м «ХъуаскIэ» Iуэхур щекIуэжым ди дзэхэм зы щыпIэм деж щыпхэратхьащ фашистхэм Ленинград зэракъуэа уэрдыхуэр. Нева и Iуфэм Iус кьалэм хуэкIуэу километр 8-м кышцIэцIэдзэуэ 11-м нэс зи бгъуагъ IкIындор кысэIуахьащ. Абы гъуцI, автомобиль гъэгъухэр шауухащ, палъэкIэ иризэпхыкIуэн псым лэжъах зыбжанэ шьтIалъхьащ. Ар щыпсэухэм нэхьэр хуэдитхуыкIэ нэхъ мащIэ фIэкIа зыдэмысыж (топышхэрым ягIуаи, шхын шхькIэ лами, ягъэлхуахьы) кьалэм и дежкIэ илэсыщIэ тыгъэфIт. Иджы абы ерыскыри, нэгъуэщI зыхуейнухури ирикхуэ Iэрыкх хужат, бийр топышхэмкIэ кызэрэгъухэм шхькIэ кьэмынэу. Ауэ апхуэдэ «ныкуэцIалэ ныхъуэтхьэщым» арззы тхьэуэнцIэ Iэмал итхэкъым СССР-м и унафэцIэхэр. Япэрауэ, революцонм и кьалэм бийр иджыри кьеныкхуэкхуэрт, етIуанэрауэ, абы кьегъэщIылIа фашистхэм дзэхэм ди зауэлIхэр ипэкIэ ягъаIкIуэртэкъым. 1943 гъэм Сталинград, Кавказ Ищхэрэм, Курск, Белгород кышцIахэ текIуэныгъэхэм кьагъэлэгъуаIкIт иджы Дзэ Плъыжьыр зэрпы-хуаIуэхэм къарукIэ ефIэкI зэрпыуар. КыкIэлъыкIуэ илэзсым ар мыуыIуэ щегбгъэрыкIуэн хуейт Баренц тенджыным щегъэжъауэ тенджыз ФыцIым нэсыху кызысщIаIубыдуэ. «Сталиным и удныпщIэ» - апхуэдэ псалъэхэмкIэ тхьдэм хы-хьащ а гъэм зэфIагъэкIахэр. Абыхэм ящыщ япэр Ленинград хуит гъэбзэу-жыным зэрхуэгъэзэми, дауи, гъэщIэ-гуээн гуэри хэлътэкъым. Абдежым кышцIуыуэнутхэкъым: зэхалъхэ «Шышылэ уафэгъуагъуэ» Iуэхум кызысщIаIубыдэрт Новгород, Псков областхэри а зманым зыхьхуэу шьта Ленинград областырт хуит къащIахуэ прибалтицэ республикхэм я гъунапкэхэм Iухьэри.

ЕбгъэрыкIуэным зыхуагъэхьэзыру цIадзат 1943 гъэм и жэпугъэуэм. Шысзэуэны цыпIэхэм екIуэлIуэн гъуэгухэр, зэпры-кIыпIэхэр яухуэрт, зауэлIхэр ягъасэт. Зэ-

рыгурылуэгъуэци, лэжыгъэ псори шIуауэ ирагъэкIуэкIырт. Бийр ягъэжэкхуэн папцIэ ди тIасхьэцIэхэм ягъэлурт Корпье щыналъэм щегбгъэрыкIуэным советыдзэхэм зыхуагъэхьэзыр хуэдэу. Псори хьарзынуэ кыхуэкIуэлIат. Нэмыцхэм удныр кызыдиIкыну лъэныкхуэр икIэм-икIэжы кышцIахэм, абыхэм зыри хашцIа-къым кышцегбгъэрыкIуэн зманнми, сыхт хуэдиз къару ираутIыпщынми.

Фашистхэм дзэхэм я Iэташхьэ фельдмаршал фон Кюхлер Георг шIэлъэлут дзэхэр кылуашу, нэхъ хуэцIауэ кышцIэуы-фынун цыпIэм ягъэлэгъуэу, архьэкIэ Гитлер эдзIуар абы и унафэм шIэт, 18-нэ армэм и Iэташхьэ генерал Линдерман Георгц - абы фюрерхэр кыгъэгъуащ: «советхэм я сыхт хуэдэ кьегбгъэрыкIуэны-гъыри кызысщIедгъэуыIэнуцI».

Жэщ псом совет кхуытхьатэхэм бийм и хощIапIэхэм бомбэхэр хадза нэужь 1943 гъэм шышылэм и 14-м и пщэдджыжьым ди топхэр нэмыцхэм дакыкхэ 65-кIэ мыуыIуэ икIи лъэщэ яхуэуащ. Ар шIэдза-пIэт.

Топышхэм я Iауэлъауэр зымыщIэщы-гуэуэ Ленинград щыпсэухэм кыхуэуар къа-гурылуакъым япэщIыкIэ. УасIуэ Тихонов Николай итхылащ: «Кьалэ сор игъэгъуэ-жъят я тхьэкIуэмIулпсхэр изыч а дуней-кхъэтым. Ахэр есат топышхэм я фий макъхэм. Ауэ мыхэр адрейхэм ешхьтэ-къым. Цыхуэхэм залпыкхуэрт, топышхэр кышцехуырт зрагъэлъагъуэу. АрхьэкIэ ахэр кхьэхуэртэкъым: ящхьэщIэытIэ-кIыртI ИтIанэ къагурылуат: ди дзэхэр бий баджхэм йоуэ. Апхуэдиз темпыIэжы зы-пIэла зэманыр къасэт».

Псори зэхтэу топышхэр лагъыму ми-нищэм шIигъуэ трагъэхьа иужь лъэсы-дзэхэр ежъащ, танкхэр я пашуэ. Ленинград, Волхов фронтхэм ядэлэгъуэрт Балти-е флотырт. Ди къарухэр псори зэхтэу зауэлI мелуанрэ мин 252-рэ, топу, ла-гъымыдзу мин 20-м шIигъуэ, танк 1580-рэ, кхуытхьэатэ 1386-рэ хурт. Бийхэр нэхъ мащIэлут, архьэкIэ, зэрыгурылуэгъуэ-ци, зызыгъэбыда фашистхэм уебгъэры-кIуэн папцIэ, уеблэм, апхуэдэ ефIэкIы-ныгъыри мащIэт. Мыдбже псори шьцIэфIэ-зыгъэжIа ди зауэлIхэм я псэм емыбIажы кьагъэлэгъуэа хахуагъэмрэ дзэсэхэм я Iзагъэмрэх. МахуипщIым шIигъуэIэ екIуэIа зауэ гуащIэхэм ди зауэлI мин 20-м шIигъуэ хэкIуэддащ, нэхъыбжэ уIэгъэ шы-хуащ. Апхуэдэ уасэIкI хуит къащIахьащ Ленинград и мызакъуэу, абы кьедза об-ластри. Ди зауэлIхэр Новгород щыдыкхэм зыхьэллар узигажуэнт. Мыбы тхьдэм и фэеплъхэм ящыщ зэхамыкхуэуэу, ямы-гъэсауэ, ямыхъынцIауэ зыри кьыдана-тэкъым. Псэуплэ унэхэм я гугъуэ умыщIых-хэ.

1944 гъэм и кIэм ирихьэлIу фашистхэр Ленинград километри 100-м нэскIэ Iуаху-жакIэт. Апхуэдэу зэрпыщтэу дыдей хужат мыкхьхуэу зIлэ Октябрь гъуцI гъэгур.

Апхуэдэ ехуэлIэныгъэм и шыхькIэ шы-шылэм и 27-м сыхьэт 20-м Ленинград фронтым и топ 224-мрэ Балти флотым и кыухьхэм я апхуэдэ Iэшхуэ 100-мкIэ гъэгъуэ-гуэуэ 24-кIэ Ленинград хьэрэкIытIэхэр шьдрагъэлэгъэтеящ. Нэхъапэм апхуэдэ Iуэхуэр шрагъэкIуэкIырт Совет Союзым и щыцхэр Москва и жэкуэрт. Ленинград дзэхэм апхуэдэ пIцIэ лъагъэсат кыпхуэ-мылгытэным хуэдиз бэшчыгъэ кызыз-рагъэлэгъуам папцIэ.

Мис апхуэдэу иухащ «Сталиным и удны-пщIэ» жыхуаIам шыщу япэр. Тхьдэдж-хэм зэратхымыкIэ, абы кысэIуахьащ Дзэ Плъыжьыр фашистхэм я гъуэ Берлин хуэзыша гъэгур.

Къапхъэным ихуат...

● Ар зэрпыщтар

1943 гъэм и шышылэр тхьдэм хэмыкIыжыну хыкхьащ Хэку зауэшхуэм и зманым Дзэ Плъыжьым Сталинград деж кышцIахэ текIуэныгъэ инымкIэ. Тхьдэджхэм (дейдехэм хамэ кьэралхэм щыщхьэми) зэрыжаIэмкIэ, аращ а зауэм и екIуэтыкIэм зезыгъэхьуэжари. И мыхьэнэкIэ абы кыпы-хуэн кыпхуэгъуэтынукъым. КъызыхьэкIри гурылуэгъуэцI: япэ дьыдуэ яхуэзэфIаIат нацист дивизэхэр къаухьуреихуэ гъэру зыкьрагъэтын. Мы Iуэхум, дауи, куэд тратхыкхьащ икIи тражыиыкхьащ, ауэ, итIани, дызыщымыгъуагъэ гуэрхэр кьыдошIэ сыхт цыгъуэи.

КЫЗЭРЫЩЦIЭКIЫМКIЭ, Сталинград яубыду иужькIэ кав-каз лъэныкхуэмкIэ щегбгъэрыкIуэну Гитлер кьэзыгъэдэлур генерал Паулос Фридрихт. Гитлер а гупсысэр хуабжы игу ирихьат: советхэм я гуагъэ Сталиным и цIэр зезыхьэ кьалэр къаштамэ, дуней псом шыууунут. И нэхэр кызыхуыкI Баку и шьдагъэри нэхъ гъунэгъу хурт. КъехуэлIэмэ, шэч хэмылгуэ, Германием и лъэныкхуэу зауэм кыыхьхэнут Тьркури. Ар хьэзырт гъунапкхэр кызысщIуцIу Армениемрэ Куржымрэ зэрипхуэну, ауэ зэкIэ тегъушхуэртэкъым.

АрщхьэкIэ абыхэм я мызакъуэу, Сталинград илэ мыхьэнэр къагурылуэрт Совет Союзым и унафэщIэхми. Ар СССР-м и цыналъэхэр зыпыщIцIэ кьалэт: зымкIэ гъавэрэ шьдагъэрэ кьрашырт, адреймкIэ техникэ, хьэпщыл зэмылIэужыкхуэжэр яутIыпщырт. Абы кыыхькIуэ лъэныкхуэитIми я къарухэр Сталинград деж шьцэщIагъэуIуэу хужьащ.

1942 гъэм и гъэмахуэм зэхуэхэм шьцIадащ. Сталинград ихьумэрт генерал Чуйков Василий зи унафэщI 62-нэ армэм. ЯпэщIыкIэ нэмыцхэм ефIэкIыныгъэ яIащ: ахэр шцIым уагъуи шьтешцэрт. Ар кьагъэсэбэри, кьалэм дзэрыгуащ. Уэрам-хэм, якута заводхэмрэ фабрикхэмрэ я пщIантIэхэм гуащIуэ шьцэпэщIэт. Зэрыкьалэу зэуакIуэ гугъуэу хуэкIуат. Псом хуэмидзу хьэлъэу шьташ. 1942 гъэм и фокIадэмрэ жэпугъ-гъэмрэ. Бий кьатегуупIэм пэщIоту ди дзэхэм залыгын хуейт. Москва зэкIэ кьадэлэгъуэфьртэкъым. АрщхьэкIэ Чуйковым и зауэлIхэр кьэдыкхьащым. Фашистхэр нэхъ лъэщэу кьэлэу, ахэр нэхъ ерыщ, нэхъ быдэ хурт. Зэгур гугъIажу, хьэкIэ пшынэ уэуэ икIи я Iэщхьэхэр дэхьэуэ Индыл псым и Iуфэм кылухьа зэрпыкхуаIуэхэр иджыри кьэс ауэ жыхьэуи ямы-лэгъуэа кышцIэпэщIэсэныгъэ лъэзын Iуат. Я гушыIэхэри ауаныщI дьыджым хуэкIуэрт: «тхьэмахуитIкIэ дьызуа иужь фэтерым и зы пэшыр кьэтшцаш, адрейр кьытIэрыхьэну до-гугъэ, аргуэр тхьэмахуитIкIэ дебгъэрыкIуэмэ». Ар, дауи, гушыIэт, ауэ пэжым кызыртыщхьэщIы цыIэтэкъым: зы унэр зэ зым Iэрыкхуэ, зым IэцIэкIыжу кышцекIуэIа куэдэ кьэ-хуащ. Ауэрэ фашистхэм я къарур ужыкхуэ хужьащ.

АпщIондэхуэIэ Москва къару эщIэгъэуIуащ. Командуэцэ нэхъыщхьэ Сталин Иосиф и бгыцIуIэтэхэм зэхалъхьащ фа-шистхэр зэрысэхакхуэну Iэмалхэр. Генерал Рокоссовский Константин фIэкъабылт зэхуакхьэа къару зэкхуэртIкIэ зы цы-плэм деж бийм удын хэлъэ шрадзыну. Абы иужькIэ нацист-хэр зэхакхуэтхьэнут, ар кьемыхуэплэ хужьыкхуэми, ирагъэ-кIуэтыфынут.

НэгъуэщIт кьыхалъхьар Сталиным СтавкэмкIэ и кьуэдзэ Жуков Георгийрэ Штаб нэхъыщхьэм и унафэщI Василевский Александрэ. Абыхэм кьалытэрт Сталинград щэхуэ къа-рууцIэхэр ирашалIуэ Паулос и армэр къаухьуреихыну. Апхуэдэ гупсысэм Василевскэм Сталиныр хигъэгъуэзат, уеблэ-мэ, фокIадэм и кIэм - зман нэхъ хьэлъэ дьыдэм. Мыдрейм шэч кьытрихьэрт: бийм уэрдыхуэр кызысщIартхэр кьадэлэгъуэ-ну кьаIуэ нэмыцэ дивизэхэм загудэжмэ-щэ? ИтIанэ абыхэм уапэлъащынэ? Василевскэр ууыIэртэкъым: зэпымыуэ з-уапэлм кIуэрт. Жэрдэмным зыгуэрхэр хыльхьэрт. АтIэм, вер-макхым шыуагъэ илэ IэцIэкIат: Сталинград теуэн ипэкIэ фю-рерым мыбы шьцIэ къарухэр тIу ирихьэртIкIэ: зым квалэр уыбдын, адрейм Астрахан и лъэныкхуэмкIэ иунэтIын хуейт. ИкIэм-икIэжым вокжар кьытрагъэхьащ.

ИпэIуэцIэ Сталиныр хуэзат академик Иоффе Абрам зи пашэ физик гугым. ЗалуцIэм шьтешцэльхьащ атом Iэщэм и къару шынагъуэм, ар кызысхашцIыныр уран ялэн зэрыхуейм. Кьыкхалэхэр телъдыкхэ зыщхьауэ совет Iэташхьэм Сталин-град Iуэхум «Уран» фийащ. Апхуэдизу щэхуэ шIэуфати, а Iуэхум шьгъуагъэ цыкхуиплэ кудейт: Рокоссовскэр, Васи-левскэр, Жуковыр, езы Сталиныр. Уеблэмэ, апхуэдиз зи фэм дэIкI Чуйковым шадэзыцIат.

ЩэкIуэгъуэм и 19-м советыдзэхэм ебгъэрыкIуэн шIадзат. Фашистхэр хьэжэлхьажэ ящIу топхэр дакыкхьэ 80-кIэ зэрпы-хуаIуэхэм яхуэа иужь танкхэмрэ лъэсырыкIуэхэмрэ ежъащ. Iуэхум фронтш хэтти, ящыщ дэтхэнэми езым и кьалэнэр фIыуэ ищIэрт. Ахэр кышцIагъэлэгъуэа лъэныкхуэмкIэ псын-щIэу кIуатэу хужьащ, закыпэлэщIэсыс бийхэр хьэлэч зт-ращIэуэр. ЩэкIуэгъуэм и 23-м Калач кьалэр къащтащ. Абы кыкIырт генерал Паулос и кIуэдыжыгъуэр късауэ: а ге-нералым цIыху мин щыц зыхьт и армэр къаухьуреихьат. А махуэхэм Сталинград деж секунди 7 дэIкIуэ игу иту зы фа-шист зауэлI щыхьэкIуадэрт.

Нэмыцхэр хуцIэкхуащ уэрдыхуэр пхратхьыну. АрщхьэкIэ нацистхэм я авиацэр къапэлъэщакъым ди кхуытхьатэхэм. Нэхъ къару лэщт генерал Гот Герман и танкыдэр. Ауэ ари Мышковэ псым и деж кышцIагъэуылащ: абы пэуащ Сталин-град пIэщIэгъуэIкIэ яш Малиновский Родион и армэр. Берлин нэхъыбэ хуэзэфIэкIакъым. Паулос и дээр лъэрымыхъ дьыдэ хуэат, хуэзэфIэкIыж шымыIуэ. ЗэрыпхуаIуэхэр зыхьтэ гузэ-вэгъуэр кьелуатэ абыхэм ящыщ зым и Iыхьлэхэм ахуитхэ писъмом: «Шэхэр кьытIэщIауэхэ, дыныбаджэщ, шьцIэм дес. А мыгъуагъэ псоми кьахьэжэщ цIэхэр. Абыхэм гъуэгъуэнушу ди Iэпкьэлэпкъым зыкыхуаIкIэри, сэтIэхуэрэ, лъы кызымы-гъэжауэ си шьцIэфэм зыщIыпIи илэжкыным. Дэ кьытIэллэртхэр узигагъуээнц».

АрщхьэкIэ генералым зытыну и мурадтэкъым. Ар иджыри щыгъуэрт зэрыхуа мащэм кыкIыжыным, дэлэгъуэгъуэр кышцIэлэсыным. ИужькIэщ хэкIыпIэ зэрымIэжырт кышцы-гурылуар. Гитлер хьыбар иригъэщIащ зытэн фIэкIа нэгъуэщI Iэмал зэрымIэжымкIэ. АрщхьэкIэ ар модрейм кыхуидэнт? Фельдмаршал цIэр кьыфийщи, и тхьэкIумэхэр кыхуиуэн-тIащ: «нэмыцэ фельдмаршалхэм зэи гъэру затакхым!» Ар-щхьэкIэ клас хуэат. Шышылэм и 30-м универиал ныкуэ-кутэу и шыуэнэм кыкIыри, абы кьытхьэлъэ дьыдуэ кьыд-ри-шэлащ: «фельдмаршал Паулос Дзэ Плъыжьым гъэру зрет». Абы и гъусуэ совет гъэрыплэм кыхуащ, генералхэри офи-церхэри яхьтэу, зауэлI миничэм нэс.

Ар уднышхуэрт. ЕтIуанэ дунейIпсэ зауэм шыпэну Германием щыгъуэ махуэ шагъэуащ. Сталинград и деж маэ зыбжанэ-кIэ щекIуэIа зауэм фашистхэм цIыху мелуаным шIигъуэ шадIэкIуэддащ. Ауэ, итIани, ещанэ рейхым пропагандэмкIэ и IэнатIэм и унафэщI Геббельс хуцIэкхуащ а кьэхуэр кы-гъэсэблэу, нэмыцхэм ди кьэралым кыхуаIэ лагъуымы-хуынгыгъэ зыцIэгъэллэнуэ. Пэжу, куэдым къагурылуаIкIат Гит-лери абы и хуэмэбжыныхэм кIэ зэрагуэтынуэр. Тьркуми кIэбгъуэ зыщIахьащ, ди кьэралым кьытеуэн Iуэхуи зэрихуэжа-къым. Италиемрэ Румыниемрэ я дзэхэри Сталинград деж Исраф щадIат.

Дунейм фыи зигу илъу тэтхэр щыгуфьIаIат Дзэ Плъыжьым кыхьа текIуэныгъэм, кьалашхэ зыбжанэм Сталинград и цIэр зезыхьэ уэрамхэр кьыдхуащ.

«Цыхур насыпфIэ ешI Iуэхугъуныщм: лъагъуныгъэм, гурэ псэIэ кыхьиха и IэщIагъэм, дунейм зыщIплъыхьыну Iэмал зэриIэм». Урыс тхакIуэшхуэ Бунин Иван жиIэгъа мы псалъэхэм щыхьэт тохуэу шIэныгъэлIэхэри кьэхутаIуэхэри. Псом хуэмыдзу иужьрейм - гъуэгуанэ кIыхь утх-хьэу дунейр зэбгъэлыгъуным - цIыхум и акъылым зрегъэужь, и псэр кьулей ещI. Нооэ «Адыгэ псалъэм» ди псалъэгъу хьы-джэбзыр и ныбжькIэ шIалэми, зыплъы-хьаIуэ Iуэныр хабзэ хуэхуащи, мы з-маным ирихьэлIуэ ар кьэрал 18-м шьцIану хунэсащ. Ауэ мы зыр кыхьэгъэщын хуейщ: ар зыгъэлсэхуаIуэ ежъэ кудей-кьым, атIэ инджылызэбзэмкIэ егъэджа-кIуэщи, и шIэныгъэми хегъахьэу.

СЭБАНШЫ Ларисэ инджылызэбзэмкIэ IуэхушIалэ кызырзэригъэпэщэр илъэ-ситху мэхуэ. Хамэ кьэрал филологиемкIэ IэщIагъэр зригъэгъуэтауэ 2013 гъэм КъБКЪ-у-р кьэзуа хьыджэбзыр хунэсащ Америкэм и Штат Зэгутхэм шьлэжъэну. 2014 гъэм Сочи щекIуэIа Шымахуэ Олим-пиадэм ар зэдэIаIкIуэу шьлащ, апхуэдэ дьыдуэ 2018 гъэм ФутболымкIэ дунейм и чемпионатым (Москва кьалэ щекIуэIаIа) хэташ. Фи нэгу кышцIэвгъэхьэрт: Кьэбэрдэ-Балькьэрым шьщ хьыдхьэбэ цыкIыр фут-болист цIэрылуэхэм я зэдэIаIкIуэу шьташ. Ар ехуэлIэныгъэшхуэцI. 2020 гъэм Ларисэ и шIэныгъэм шыхыгъэхуащ Лондон дэт школ-ми. Нэгъабэ Сан-Диего (США-м) кьалэм Урысейм и хьэрычэтыщIэ пашэхэм папцIэ кышцызэрагъэлэща еджэныгъэ програм-мэми ар хэташ. Емызшу апхуэдизым зэрысщIэпхьэфымрэ, тхьгъэр кызыр-щIэдзэцIащ, цIыхум гъуэгуанэм сэблэу кы-хуыкхымрэ тедгъэлэпэщIэхьащ Сэбаншыр.

Ауэ инджылызэбзэм апхуэдизу дезыгъэ-хьэхэр сытат жьыпIэмэ, гъэцIэгъуээнцI еблэ-нэ классым шIэсу эплъа фильмым (а з-маным цIэрылуэ дьыдэт «Гарри Потер» кино) а лагъуныгъэр кызырыхьар.

Фильмым септлэа нэужь, абы теухуа ин-тервьюхэм, тхьгъэхэм зыщызгъэгъуээнэу сыхуей хуащ. Кьэзгъуэтхэр псори ин-джылызэбзэкIэ тхати, мащIуэ срибампIэрт. Абдежу кышцIэкIынуцI инджылызэбзэр зэгъэщIуэн мурад быдэ шысщIар. ИужькIэ университетым и еплланэ курсым абы сы-щыхуеджэу, Америкэм стажировкэ сагъэ-кIуащ. Сабий дьыдуэ сөжъамэ, абы сызэ-рыщыла маэ зыбжанэм гъащIэм бали-гъынэкIэ септлэу сыкьэкIуэжат, сызыхуеймрэ сызыхуэцIэхуэнумрэ сщIэуэ. А гъуэгуанэм кышцысщIащ зэманыр лейуэ бгъэкIуэд зэ-рымыхьунур икIи уилэ Iэмалхэр псори кы-зырэгъэсэблэпхьэрт. Нэхъыщхьэраци, абдеж кышцыгъурылуэлат инджылызэбзэр сыхьт гуэру.

Ларисэ, и еджалпэр ехуэлIэныгъэ илэу мы зманым уогъэлажэ. Ар кьызэгъэ-пэщыным дауэ уегъуэхуат?

Япэу Америкэм сыщыкIуарат М. Нью-Йорк и парк нэхъыщхьэм удзыпIэм сыхьэу септлэсырт: «Дызытэт дунейр гъунапкхьэ-цэ, абы и «бжа псори» кызылгупхын шьхьэкIэ инджылызэбзэр умыщIауэ хьунукъым», - жьысIу. Си нэгу кышцIэгъэхьащ, Кьэбэр-дей-Балькьэрым сыкьэкIуэжэм, инджы-лызэбзэмкIэ зыгъэгъуэта шIэныгъэр нэ-гуэцIэхэм шестыну еджалпэ кышцызэIуэсху-ну. СыкьэзэрыкIуэжу, Iуэхум яужь сыхьащ. Зи сабий кьэзышэ адо-анэхэр си лэжъэкIэм арззы ищIуэ кышцIэкIыны, я ныбжьэгъу-хэм, я Iыхьлэхэм жралэурэ езгъаджэхэм я бжыгъэи кыхьхьэу хужьащ. Абы шы-гъуэм кызыгурылуащ сэ езыри кызырмы-кIуэу лэжыгъэм сызэрыдихьэжыпар, икIи Америкэм сыщыщIаIам удзыпIэцIэм сыхьэу

Гулытэр псом ящхьэщ

Налыхь кьалэм дэт Сабий - шIалэ-гуалэ творчествэмкIэ центрым и зы кудамэу шьт «Эдельвейс» клубым илэс куэд хуауэу и зэфIэкIэ псори ирехьэлIэ зы узынышагъэр мыщIагъуэ цыкIуэхэм еджэныгъэ, гъэсэнныгъэ я лъэныкхуэуэIэ ядэлэжъэным, жылагъуэ гъащIах ахэр хумэурэ хэзным. Шхьжэ и узынышагъэмрэ и зэфIэкIымрэ те-щIыкхэ программэ шьхьэхуэм тегъу ахэр клубми Налыхь дэт курыт школ №23-нэми шрагъаджэ зи IэщIагъэм фIыуэ хэзыхькIэ, ныкхуэдыкхуагъэ зыбгъэдэлэ сабийхэм я хьэл-щэным фIыуэ шьгъуагъэ егъэджаIуэхэм. Клу-бми кьокIуалэIэ илэзэси 7 - 18 ныбжьым итхэр.

ЦЕНТРЫМ и унафэщI Зэкхей Динари абы и унафэм шIтэу лэжъэ егъэджа-кхуэхэмрэ гъэсакIэхэмрэ, еджэныгъэ дерсхэм кьадэIкIуэу, сабийхэмрэ ныбжьы-лэхэмрэ гъащIэм хуалэ еплъыкIэхэр зэ-рырагъэфIэкIуэным, дэтхэнэ зы сабийми и гукъыдэжыр кызырэлэтыным хушIэкуэ зыпIтщ. Абыхэм папцIэ нэгъуэужь про-граммэхэр кызырагъэлэпцэ, гъэсэнныгъэ кызысхакхын зэлэцIэхэр, гугIэгъуэ зэхуэ-хэр шIэцIэхьэуэр драгъэкIуэпIэ. Апху-эдэ цыкIуэхэм кьахуэмыгъэсу папцIла Уае Дадэмрэ Уэс Гуащхэмрэ.

ГугIэгъуэ пшыкхьыр кызызIуа

Налшык япэу шагъэлъагъуэ

Налшык и «Форум» кинотеатрым япэу зэхуэшауэ шагъэлъагъуэ «Испытание аюлом» фильмыр. Луэхур къызэригъэпэшащ КъБР-м ШанхабзэмкIэ и министрствэм и «Киноvideоучреждение» къэрал ЛуэхуушIапIэм и унафэщI къалэныр зыгъэзэщIэ Шурдым Аканэ. Фильмыр ираташ Урысеймрэ СНГ-мрэ я кино гъэлъагъуэплэхэм.

КИНОКОМЕДИЕР цытрахар Къэрэшей-Шэрджэсырш. Лыхъужь нэхъыщхуэ Москва шыпсэу, илъэс 11 зи ныхькI блогер Тимурич. Ар и адэм бэз пыхъэ и адэр къышальхуа куэажэм дэс и адэшхуэ ткийм деж къэзуатыншыу зы маэзкIэ цылану. Нэгъуей шIалэ цыкIур и анэдэлъхуэбзэми я лъэкIъ хабзэхэми пэлъшIэщ. Арач языныкуэжэм деж и адэшхуэ-анэшхуэм жалэр къышIыгурымылуэр. Адэшхуэ-анэшхуэр шыпсэу куэажэм шIалэ цыкIуэм шIэ куэд къышчы-поплъэ. Абыхэм язщ шыгъагъэр. Лыхъужьым шы къэжыкы-хыкIэ зрегъащIэри, куэд шIауэ шы тесыкIэ зыщIэ куэа-жэдэс шIалэ цыкIуэхэм абыкIэ ифIэклI. Зэрэп ныхьжыи емылтытауэ, кином еплъ дэтхэнэри дехъэх къалэдэс шIалэ цыкIуэм и гъэсэнныгъэм ирахъэлIэ лажьыгъэм. Фильмыр гу-шылэкIэ гъэщIащ, ар и шапхъэщ шIэбIэм уегугъумэ, тхы-дэри, хабзэри, анэдэлъхуэбзэри къыфIэлъухун хуэдэу зэры-пхуэунтIынум. Абы къышчыгъэлъагъуэжач иджырей куэа-жэ гъащIэр, шIэбIэр зрыхъэлIэ Луэху зэлымбэхэр, адэ-анэмрэ бынымрэ яку къыдэхъуэ зэгурьмылуэр, лъэкIэ цыкIуэхэм я бэрэ, хабзэр, цэнхабэрэ куэдэдыкынIкIэ зэрышы-нагуэр, нэгъуэщIхэри.

Художественнэ фильмыр мазэ бжыгъэкIэ цытрахаш КъЫШР-м хыхъэ Кызыл-Тогай куэажэмрэ Черкесск къалэмрэ. Абы нэхъыбэу шыджджугар а цыналъэм шыпсэуэрщ, лэ-жыгъэм и пэ къыхуэу актIэр Iзэгъащ и шхэхуэм мащIэ ды-дэу хуагъэсауэ. Фильмыр нэгъабэ жэлуэгъуэм къыдагъэ-кIащ ики ар къалытащ Урысейм шIэупIэщIэ нэхъ шызIэлэ фильм нэхъыфIицым ящыщ. Абы и фIагыыр кинокритик-хэми къыхагъэащ. Лажьыгъэр кинофестиваль зыбжанэм цытIекIуащ. Тюмень шекIуэла «Ноль+» фестивалым (Гран-при саугъэтыр), МейкIуапэ шхызэхтэ кинофестивалым ар лъэкIэ фильм нэхъыфI цыхъуащ. КыномыщIауэ, Вот-кинскрэ Феодосиэрэ шекIуэла дунейпсэ фестивалхэми паш-шэ цыхъуащ. Лондон шекIуэла «SIFFA» зыхъхэм «Сабий роль нэхъыфI» шIэр къышчыгуагъэфащач Кумратов Амир. Арктикым къышчызэрагъэпэща «Arctic OPEN» лъэкIыбэ фестивалым сабийхэмрэ ныхьыщIэхэмрэ яхуэгъэза фильм нэхъыфIу ар къышальхытащ.

Фильмыр ягъэхъэзыраш УФ-м ШэнхабзэмкIэ и министр-ствэр, Президент грантхэм я фондыр, цэнхабзэ жэрдэмхэм-кIэ Президент фондры я дэлъыкыгуэгъуэ. Абы и продюсеры УФ-м и Кинематографистхэм я зэгъхэныгъэм и цыналъэ къудамэм и унафэщI, киномкIэ шхолым и унафэщI Найма-нов Артурш. Фильмыр тыхьхар Къэзэхастаным щыщ кино-оператор, продюсер, клипмейкер Дулатов Азметш. Абы лажьыгъэ 40-м нэблагъэ ишэ. Наймановым жиашэ 2020 гъэ лэндэрэ фильмыр зэрытрахыну грант дэлъыкынуныгъэ зэ-рыпэлъыр ики 2021 гъэм УФ-м ШэнхабзэмкIэ и министр-ствэм сом мелуан 15 зэрыхужихам и фылыгъэкIэ ар къазэрэ-хуэлар.

УФ-м ЕгъэджэныгъэмкIэ и министрствэм фильмыр кур-рыр еджалпэхэм гъэсэнныгъэ лажьыгъэхэм хыхъуэ къышча-гъэсэблпуну чэнджэщ яраттащ ики цыналъэ куэдэм ар шагъэлъагъуэ. Псом хуэмдыу «Унагуэм и илъэсым» абы шIэупIэщIэ зэриланум шэч хэлъкъым. Фильмыр Пушкиным и картэ программэм хагъэхъащ.

ТЕКИУЖЭ Заретэ.

ИлъэсыщIэ пхъэшхъемыщхъэ

ИлъэсыщIэр нэгъуэ цышIэгъэхъэгъуейщ псоми фIуэз ялгъагъу мандаринхэр хамыт. И гуакуагъыр къэгъэнауэ, абы и теплъэ къудейм цIыхум и гукъыдагъыр кьэлэт. Арат ИлъэсыщIэ псейхэми, IэфIыкIэхэм ящыгъуу, ахэр куэдэ цышIащIэр.

МАХУЭМ хуэзэу зы мандарин-мандаринитI пшхыныр сэ-бэлъышхуэщ. Апельсинным, грейфрутыным, лимонным витамин С, фенол, флавоноид нэхъыбэ зэлъу къалытыу нобэм къэ-сащ. АршхъэкIэ, иужьрей къэхутэныгъэхэм къызэрагъэлъэ-гуамакIэ, а пкыгъуэз сэбэлъэкIэ псоми япэ итыр мандари-нырауэ къышIэкIащ. ШIэныгъэлпэхэм къахуатщ пхъэшхъэ-мыщхъэхэм зэзэмызэххэ фIэклэ узыщиримыхъэлIэ бета-криптоксантин пкыгъуэмкIэ ар адрейхэм нэхърэ зэрынэхъ кьуелыр. Абы и пльыфрэ дахэри кьэзытыр араш.

Мандариныр шIэх-шIэххуэрэ шхын хуейщ. Абы цIыхур шехъумэ жьыгъэм къыжкIэ узыфэ куэдм. Апхуэдэу ар сэбэл яхуэхунущ Iы лей къэзышIэхэм, шошыгъуэ зы пкы-рытхэм. КъышынэмыщIауэ, а пхъэшхъемыщхэм куэдэ хэлэ лютениным, гесперидиным, пектиным тхъэмшIыгуэмрэ тхъэмбылымрэ лыхх узым шехъумэ, нэм дежкIэ сэбэлщ. Иужьрейм куэдкIэ елытащ цIыхум и жьы хъугъуэм нэхэм ягъуэт зэхъуэкIыныгъэхэр. Мы зи гугъуэ тIцIа пкыгъэхэри адрей пхъэшхъемыщхъэ лIэхужьыгъуэхэм я мащIэщ.

Мандариныр апельсинным нэхърэ нэхъ IэщI, араш нэ-хыфIу шIалъагъури, ауэ гъэщIэгъуэныракъэ, абы шошы-гъуу хэлъыр адрейм хэлъым нэхърэ зэрынхъыбэ шIэлэ-къым: апельсин граммI 100-м ику иту граммI 8,6-рэ хэлъщ, апхуэдиз мандарин граммI бжыгъэм - 10,6-рэ хэлъщ (шей бжымышхI 2 хуэдиз). Мыбдежым къэлъытапхъэщ пхъэшхъэ-мыщхъэхэм яхэлъ шошыгъур (фруктозэр) пхъэшхъэ-мыщхъэспхэм хэлъхэм нэхърэ зэрынэхъ сэбэлпыр, чэми зэрытемыхъэлъэр. Ар хуэмурэ мэтIкI, шошыгъур дримы-гъэклъейуэ, пшэри имышIу. Мандариным шIэлэ IэфIагъыр ар къышкIэ шIэпIэм елытащ. Ауэ шыхъукIэ, урысэй, аб-хъаз мандаринхэм шошыгъуу хэлъыр Тыркым, Мароккэм, Перум, Испаниэм, Китайм, Бразилием, Алжырым кърашхэм нэхърэ нэхъ мащIэщ, абы къыжкIэуи нэхъ сэбэлщ. Абы и мызакъуэу, ди мандаринхэм витамин С-уэ хуэди 2,6-кIэ нэ-хъыбэ хэлъщ. Ар япэу къэзыхутар удз гъэгъа, субтропик къэкIыгъэхэм елэжъу Сочи дэт урысейпсэ шIэныгъэ-къэху-такIуэ институтырич ики абы и кьэжэапIуэ къалытар аб-хъаз мандаринхэр субтропик, адрейгъэр тропик шIэпIэхэм къызэрышчыкIырыч.

Иджыпсту мандаринхэр тыкуэнхэм куэдэ шIэлъщ, абхъа-зым кърашахэр адрейхэм яхэгъуашхэркъым - ахэр инкъым, зэгъхуэрейщ, къудамэ цыкIуэхэмрэ тхъэмпэхэмрэ кьадо-кIуэ, куэдрэ шызыгъэлэ пкыгъуэхэмкIэ зэремылэжар къапIэу, я фэр гуэщэщ, гуащIэ мащIэ ящIэлъщ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

ШIэпIэцIэхэм ятеухуа тхы-гъэхэм ящыщ зыбжанэм къышIэцIэгъэгъуат язы-ныкIуэ лъахэдджхэр, иджы-рей Архызым и Iэхълахэм мы зэманым къэрэшейхэр мымащIуэ зэрышыпсэр «яфIэхъэуэсыгъуэу», а бгы-лэз шIыпIэхэм я тхыдэри фIэшыгъуэ зэрахъэхэри зи гугъуэ тIцIэ лъэкIыым и за-къуэ ирапхыну зэрыхушIэ-кIур. ДызэрегупсысымкIэ, алхуэдэ бгъэдыхъэкIэм и телъхэр мы Луэхум хуэгъэ-зауэ лажым нэлъысын зи «жагуэрэщ».

ЖытIам и шапхъуэ зэлъы-рыхынщ. Къэрэшей-Шэрд-жэсым къухъэлIэ лъэны-кIуэхэм шIэлэ кIуэршылэ-хэм дышхэрихъэлIэ фIэшы-гъэхэм ящыщ зыбжанэр.

Санчарэ (Санчаро)

БэзцIэныгъэлIэхэм ящыщ гүэрхэм зэрытрагъэчыны-хымкIэ, мыбдежым дызыш-рихъэлэр фIэшыгъэхэм ящы-щ нэхъ зэхэгъэкIыгуеуэу къэлъытапхъэхэм язщ.

Iэхълахэр зи «гуцIапIэ» псым имызакъуэу, а шIэр зэрехэр Кавказ Шытх Нэхъышхъэм хыхъэ Санчарэ шхъэдэхыпIэмкIэ Ла-бэшхуэрэ къушхъэщIыб Аб-хъазым шхъэж Бзыбэ псыш-хуэмрэ я къуэлэдэж абра-гуэхэр иризэпIащIу цытащ.

Урыс-Кавказ зауэм и иужьрей лъэхъэнэ бзаджэм и гугъуэ тIцIымэ, паштыкыдзэр Санчарэ шхъэдэхыпIэмкIэ зэрыкIат, Бзыбэ тIуашIэр зи хэщIапIэ Псыху жьагыгъуэр шIапIэ зыхуэхуэа жьукI-хэ-купсэхэм ятеуэн папщIэ.

Адзапш - Адзыпш

Санчарэ псы цыкIуым хэхуэж и куэпсэхэм ящыщ зым «Ад-зыпш» шIэр зэрехъэ. А фIэ-шыгъэр тIуэлуиаш Кавказ Шытх Нэхъышхъэм а цыпIэм узы-

«Псейхэмрэ абыхэм я хъуахуэхэмрэ»

Апхуэдэ фIэшыгъэм шIэтэу цышылэм и 13-м кы-ыщIэхъауэ маэитIкIэ екIуэагъушхуэ унэхэм къышIа-хыга илъэсыщIэ псейхэр зэхуэхъэсыжыным теухуа урысейпсэ акцэ.

ЗэманкIэ дызIэбэбIыж-мэ, а Луэхум апхуэдэ гулъытэ игъуэту цытакыным. Илъэсы-щIэ дауэдапхъэхэр зэрызэ-фIэклэу, псейхэр пхъээнкIий идзыпIэхэм хыхьит, езыр-езырурэ хэщыхыжыртэ е-ягъэсырт. Иджы ар кьезэ-гъыркыым. КъэкIыгъэ шы-хъукIэ, ар зыгуэрэмыщхуэ-гъэсэблпуныр нэхъ игъуэу къалытащ ики абы ипкIэ итIкIэ жыгхэр зэхуахъсыж мардэ пыхуыкIам тету.

Псей жыгхэр пхъээнкIий идзыпIэхэм куэдрэ хэлъмэ, метан пкыгъуэу зэраныр хъэуам хаутIыпIэхъэнущ. КъышынэмыщIауэ, къэлэ куэцIэхэм къышагъэсэблп контейнерхэм зы жыг нэхъ

мыхъуми иралъхъа нэужь, адрей кIэрыхубжъэрыхухэр ихуэжыркыым. Абы кы-хъуэу абыхэм сэбэлпынагъ хэлъу елэжыжыныр нэхъ тэмэу къалытащ. Пса-лэмэ папщIэ, Москва, Санкт-Петербург къалэш-хуэхэм унэхэм къышIахыжа псейхэр шыхъэхуэхъэс шы-пIэу 600-м нэс пIэщ. Абыхэм ирашэлIэ жыгхэр цыкIу-кIыкIуу зэпаупIэщI, уеблэмэ шыкыуейуэ яхъэжыри, шIыгъэпIэшэру къагъэсэблп, лъэс зекIуапIэхэм тракIутэ, зоопаркхэм, псэушхъэр шIагыл шIыпIэхэм IэщIэ-лэуны хуашэ.

Псоори къэгъэнауэ, хъэс-хэм тракIутэ, псылагъыр нэ-

ЖАНХЪУЭТ Зуэс.

● ШIыпIэцIэхэр

Хэт и бзэм нэхъ хуэкIуэрэ?

Рычэпстэ (Речепста)

Инжыджышхуэ и псыхъуаш-хъэхэм къышхъуэуэ шIэпIэ-цIэхэм язщ.

Тхылэ шIэныгъэхэм я кан-дидат Фёдоров Яков и тхылъ гъуэгъэджэу «Топонимика За-падного Кавказа и некоторые вопросы его этнической исто-рии» зыфицшам и 282-нэ на-пкIуэуцIым дыкышходжэ: «Абхъаз-адыгэ топонимикэр шIэтепIащ цыта цыналъэ-хэм ящыщ зыщ Инжыджыш-хуэ псым зыкышчызэщIикIуэ кIуэрш жынахэри. АбыкIэ шыхъэту кIуэувыфынущ Ар-хъыз хэлъэдэж Рычэпстэ псы цыкIуым зэреджэри. ФIэшыгъэр тынш дидэу абхъаз-адыгэбзэхэмкIэ кьыбгъулоуэ. Япэ пычыгуитым, «ры-чэ»-м, абхъазыбзэхIэ кьарыкIыр «жъауапIэ», «псыцIалъэ»

мыхъэнэхэрщ. ЕтIуанэ пычы-гуитыыр, «пс-та»-р, тIууэ зэ-хэтти, ялэр, «пс» («псы») -р, абхъаз-адыгэбзэхэм зэдai псалъэщ, «та»-р шIэпIэр къэ-зыгъэлъагъуэщ». АтIами, апхуэдэу иоджэ а лъэныкыуэмкIэ шIэлэ кьур-шылэхэр зэпызыщIэ «Аби-шира - Ахуба» бгы шытх екIуэ-кIым къышIэж псы бгъунж цыкIуэр зыпIэхъауэ зыбгъу-рыж Iуащхъэ джафэрыхуэми (метр 3214-рэ и лъагагъыч), Уарпрэ Лабэрэ я псыхъуаш-хъэхэр зэпызыщIэ шхъэдэхы-пIэми. Къэздгъэлъагъуэмэ, Рычэпстэ Архыз холъадэ, езы Архыз Псыш хожуэж, Псыш Инжыджышхуэ и куэ-пIэщ.

ШIыпIэцIэхэр джыным куэд шIауэ дихъэх лъахухуэ-шIэныгъэл шIэрыуэ Твёр-дый Александр «Кавказым и топонимикэ псалъалэ» и тхылъым, 2011 гъэм кы-дигъэклэм, зэрышчытхымкIэ, «Рычэпстэ» фIэшыгъэр «Дыгъэ дыздымыпсэ псы бэ-кы» мыхъэнэми хуэгъагIуэ мэхъу.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

Социальнэ таксим и Луэхутхъэбзэхэр

Къэбэрдей-Балъкъэ-рым Лажьыгъэмрэ соци-альнэ дэлъыкыуныгъэм-кIэ и министрствэм и те-леграмм-каналым къызэ-ритамкIэ, ныкыуэдыкыуэ-хэмрэ дэлъыкыуэгъуэ-н-шуэ къэзымыкIуфырхъ-хэмрэ папщIэ Налшыкыр Прохладнэ къалэмрэ шо-лажэ «Социальнэ такси» кьалыкыу.

Луэхутхъэбзэхэр хуащIэ-нуш 1 - 3-нэ гупхэм хыхъэ ныкыуэдыкыуэгъэ зыб-гъэдэлъу къалытахэм, са-бий сымаджэхэм, зи ныб-жыыр илъэс 75-м шIыгъуа-хуэ дэлъыкыуэгъуэнушуэ къэзымыкIуфырхъуэ

2023 гъэм апхуэдэ Луэху-тхъэбзэр къагъэсэблпэщ цыхуэ 65-м, ахэр шIыпIэ зэхуэмдыз 311-м нагъэсащ. Апхуэдэ таксимр абыхэм кьраджэ шыхъунур къэрал ЛуахуцIапIэхэм, сыма-джэщхэм, цэнхабзэ, спорт зэхуэхэм, социальнэ мы-хъэнэ зылэ нэгъуэшIу Луэху-хэм цыкIуланум дежщ.

Социальнэ таксимр ма-лажэ блышхъэ - мэрэм махуэхэм сыхъыт 9-м кышчышIэхъауэ 18-м нэс. Телефонхэр: Налшык къа-лэм - 8 (8662) 40-19-72, Про-хладнэ къалэм - 8 (86631) 3-17-17.

НАУРЫЗЫКЪУЭ Исъям.

УнафэщIхэм ялуошIэ

Къэбэрдей-Балъкъэрым спортымкIэ и министр Хъэ-санэ Исъям иджыблагъэ ялушIащ ММА-мкIэ зэ-гъхъэныгъэм и федерациэм и унафэщIу хаха Дроздов Виктор, Урысейм ззэауэ зэхэт зэмыллуужьыгъуэхэм-кIэ и командэ къыхъэхэм и тхъэмадэ Дончак Владимир, къралым ММА СБЕ-мкIэ и командэ къыхъэхэм и тре-нер нэхъышхъэ Капшай Геннадий, республикым ММА СБЕ-мкIэ и федерациэм и унафэщI ПшыукI Залым сымэ.

ЛЪЭНЫКЪУЭХЭР тепсэлъыхъащ а спорт лIэхужы-гъуэм ди республикым адэкIи зэрызыщрагъэужьы-ным, дунейпсэ, урысейпсэ зэхъэзэхуэхэм ди цыналъэм и спортменхэр зэрыхэт цыкIэхэм, нэгъуэщIхэм.

Фигу къэздгъэкIыжынщи, илъэс кьэс республикэм КъБР-м и япэ Президент КIуэкIуэ Валерэдр СССР-м боксымкIэ и мастер Зокаев Артуррэ я фэеплэу шра-гъэкIуэкI ззэауэ зэхэт зэмыллуужьыгъуэхэмкIэ зэхъэ-зэхуэхэр, КИФШЦI-мрэ КъБР-мрэ я чемпионатхэмрэ па-шэныгъэр къэхъыным хуэунтIа зэлэуэхэмрэ.

2023 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым ММА СБЕ-мкIэ и федерациэр Кавказ Ишхэрэм шынэхъыфIу къалытащ. Фышхыдгъэгъуэзэнщи, ММА СБЕ-р зэхэтщ шыззэауэ спорт лIэхужьыгъуэхэмкIэ, Абы хохъэ боксыр, тай боксыр, самбэр, каратэ, боксIэ лIэхужьыгъуэхэр, джиу-джитсу, грэпплингир, нэгъуэщIхэри.

2012 гъэм ММА СБЕ-р спорт лIэхужьыгъуэу дуней псом къышальхытащ ики абыкIэ ирагъэкIуэкIэ зэхъэзэхуэхэм дэнэ шIыпIэкIи цIыху куэд цыкIэлъолтэ.

ХЪШЫКЪУЕЙ Олэг.

Спортымрэ узыншагъэмрэ

ИлъэсыщIэм и пэщIэдзэм Тэрч шIыналъэм шызэхашат «Спортымрэ узыншагъэмрэ я махуэхэр» зэхъэзэхуэхэр. Зэлэуэхэр екIуэлащ volleyball, столышхъэ тенни-сымкIэ, шахматымкIэ.

ТЭРЧ шIыналъэм и администрациэм и пресс-луэхушIапIэм кьызэритамкIэ, волейболымкIэ зэхъэзэхуэр шекIуэлащ «Тэрч Олимп» спорткомплексым ики абы хэтэщ Дей, Акъ-баш Ипцэ, Курп Ишхъэмрэ Ипцхэмрэ, Инарыкыуей, Хъо-мидей, Ново-Хъэмидей куэажэхэм а командэхэр. Удэ-зыхъахуи ики гуащIу екIуэла зэпеуэм япэ увыпIэр шаубы-дащ Дейм щыщ шIалэ гупым, етIуанэ хъуащ Курп Ипцэм и командэр, ещанэр увыпIэр Хъэмидейм зылэригъэхъащ.

Столышхъэ теннисымкIэ екIуэла зэхъэзэхуэм хэтэщ цIыху 30-м шIыгъу ики шIалэхэмрэ хыджджэхэмрэ абы шхъэхуэу цызэпеуащ. Мыбдежым япэ увыпIэхэр къышхъащ Iэщыж Исфурэ Хъэбэз Марьямрэ, етIуанэ хъуащ Хэтэу Андемыр-рэ КъэзэмыкI Ильянэрэ, ещанэ увыпIэр яубыдащ Уэркуэсэс Джэмалрэ Белгъэр Сэтэнейрэ.

ШахматымкIэ зэлъуэхэр шрагъэкIуэлащ «Ладыя» шах-мат клубым ики ар Хыджджэ Борисэр Хъажмуратрэ я фэеплэ зэхъэзэхуэу цытащ. Зэпеуащ шIыналъэм и шахма-тист нэхъ лъэхъуэ я ныбжыкIэ илъэс 60-м кышчышIэхъауэ нэхъыжыжыжыри, псоори зэхэтэу цыху 18. Абыхэм яхэтэщ илъэс 86-рэ зи ныбжэ тхъэмадэщI УнашIэ Тузем.

Швейцарие джэгуэиэмкIэ ирагъэкIуэла зэхъэзэхуэр джэ-гуэиухуи зэхэтэщ, ауэ тIулар зэхэгъэхъым шхъэкIэ шахма-тистхэм ари яхурикуахыным. Псалъэм папщIэ, ещанэ увыпIэм шIэбэна Ахъамын Феликс, Балъкъэр Заур, Тумэ Заур сымэ очко зэхуэдэхэр ялэ хуэри, абыхэм къагъэлъагъуэа джэ-гуэиэхэм хэлпъажыкI хуей хуащ. Ики Балъкъэрымрэ Тумэмрэ джышIагъуэ кьызэрапхъытэ бжыгъэхэмкIэ ялэ шIэри, ахэр иджыри зэ зэдэджэгуащ. Мыбдежым Тумэ шы-текIуащ.

Япэ увыпIэм шхъэкIэ зэпеуа Дадэ Тимуррэ Къандрокуэз Къэрэканэр очко тхурыху ялэу кIэху зэхъэзэхуэм нэсат. Нэхъ лъэщыр зэхэгъэхъым папщIэ абыхэм иджыри зы зэлъуэ ира-гъэкIуэлыжаш. Абы япэ увыпIэр Дадэ Тимур къышхыащ.

АЛЫДЖЫКЪУЭ Руслан.

ГъэсакIуэм и фэеплэу

● Дзюдо

Къэбэрдей-Балъкъэрым СпортымкIэ и министрствэм и телеграмм-каналым иджыблагъэ кьызэритамкIэ, мы махуэ-хэм Налшык къалэм шекIуэлащ дзю-домкIэ тренер Майсурадэ Альберт и фэеплэ зэхъэзэхуэ. Зэлэуэм хэтэщ къэ-ралым и шIыналъэ 15-м нэблагъэм я спортмен 250-м нэс, абыхэм ящыщ 150-м шIыгъуэ ди республикэм и гъэсэн цыкIуэхэрщ.

ЗЭХЪЭЗЭХУЭМ кьрикуахэр зэхалъхъа нэужь я халъагъ елытауэ зыхъта

гупхэм япэ увыпIэхэр шаубыдащ ХъэщIэ-дыгъуэ Салыдар, Биттиров Эмирхъан, Ната-дзе Георгий, Батыр Дамир, Дудар Алихан, Хъубий Самир, Шыбзыхуэ Басир, Къар-дэн Iэмин, Iэрэмысэ Тимур, Дол Къан-темыр сымэ.

Зэлэуэм и дыжыным медалхэр къахъащ ныбжышчи 9-м, 16-р ещанэ хъуахъ.

Майсурадэ Альберт и фэеплэ зэхъэ-зэхуэм къышхъажыныкIахэм ираташ ме-далхэмрэ шыхъэ тхылъэхэмрэ, саугъэт зэхъэхуэхэр.

БЭТОКЪУЭ Албэч.

Редактор нэхъышхъэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч	ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъышхъэ секретарым - 42-56-19; унафэщI-редакторхэм 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхъ секретарым - 42-75-78; секретариатым - 42-22-66. КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэкIъ ЛуэхуэхэмкIэ - 42-22-86; куэажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; шэнхабзэмкIэ - 42-75-36; егъэджэныгъэмрэ шIэныгъэмкIэ - 40-15-31; хы-барышIэхэмрэ спортымкIэ - 42-22-88, 42-22-89; хабзэхъумэ IэнатIэхэм ядэлэжъэныкIэ - 42-60-53; зэдэзэклIахуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-22-66; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэт-теххэм - 42-63-64.	Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъэзэм и 19-м Печатным и хуитыныгъэр хъумэныкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр шIыналъэ ЛуахушIапIэм ятхаш ПИ № ТУ07-00117-м шIэтэу. КъыздыгыгъэкIэхэмрэ редакторхэм я хэщIапIэр: 360030, КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5 Индексыр П 5894 Тиражыр 1.474 Заказыр №66	Теддзэ тхыгъэхэм къы-щыхъа бжыгъэхэм, къы-щIалэта Луэхухуэуэхэм я пэжа-гъымкIэ ахэр зытхэхэм нэсу жэуап яхъ. Авторхэмрэ редак-цэмрэ я Луэху епIыкIыгъэр зэтэ-хуэ зэлъыту шIыкIыым. Газетыр Iэ тез
--	---	--	--